

Павле Драгичевић*

Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Студијски програм историје

ПОВЕЉА ТВРТКА II ТВРТКОВИЋА КОЈОМ ПОТВРЂУЈЕ МИР ИЗМЕЂУ ДУБРОВЧАНА И РАДОСАВА ПАВЛОВИЋА

Сутјеска, 2. март 1433.

Сажетак: У раду се анализира повеља којом је Твртко II ратификовао мировни споразум између Дубровника и Радосава Павловића, који је склопљен 25. октобра 1432. године. У раду су детаљније образложене историјске околности које су довеле до настанка овог документа, дато је његово најновије издање текста на старосрпском и превод на модерни српски језик.

Кључне ријечи: Босна, Дубровник, Конавли, Твртко II, Радосав Павловић, XV вијек, повеља, дипломатика.

Повеља краља Твртка II резултат је дуготрајних дипломатских преговора које су дубровачки органи власти током јесени 1432. и првих мјесеци 1433. водили са босанским краљем и Радосавом Павловићем да би окончали рат (1430–1432), који је у модерној историографији познат под колоквијалним називом Први конавџски рат. Судаћи по сачуваним изворима, рат је мање био познат по снажним војним дејствима, а највише по интензивним дипломатским активностима зараћених страна, услед чега је један локални сукоб попримио размјере шире политичке кризе. Разлог за рат биле су намјере Радосава Павловића да од Дубровчана поврати Конавле које им је продао крајем 1426. године. За формални повод почетка сукоба узето је одбијање дубровачких власти да на захтјев Радосава Павловића обуставе радње на утврђивању Цавтата. И док су војни одреди пустошили погранично подручје, политичке импликације читаве ове кризе могле су да изазову далеко трајније посљедице. Пошто је и сам био турски трибутар, Твртко II није био у могућности да изађе у сусрет дубровачким

---

* Ел. пошта: pavle.dragicevic@ff.unibl.org

молбама да заузда свог великаша коме је само формално био надређен. Као угарски поданици, Дубровчани су се обратили и краљу Жигмунду, па су изнијете идеје да сукоб угарског и турског вазала буде ријешен договором краља Жигмунда и султана Мурата II. У међувремену, Дубровчани су радили на стварању савеза са Твртком II и Сандаљем Хранићем, чији је циљ био да од султана откупе све Радосављеве земље да би их између себе подијелили. Дубровчани су у овом рату учили zgodну прилику да додатно прошире своју територију са Требињем и Лугом, али напосљетку до формирања савеза није дошло услед међусобног неповјерења и извјесног размимоилажења у ставовима. Уплитање Угарске пријетило је да локални сукоб издигне на ниво шире међународне кризе, што је приморало Турке да правичније размотре дубровачке жалбе, како се не би нарушио тренутни мир са угарским краљем. Због тога је и дубровачка дипломатска акција на Порти имала више изгледа за успјех. Султан је Дубровчанима у јуну 1431. издао повељу, у којој се сагласио да им буду предани Требиње, Врм и Клобук, али то је осујећено Радосављевим одбијањем да поступи по султановој повељи. Он је привукао на своју страну Твртка II, коме се није допадало да се отуђује дио босанске државне територије, па су дипломатском противакцијом на Порти, на којој „се тада све свршавало новцем“, успјели да издејствују да султан опозове своју напријед поменуту повељу, уз тврдњу да ће предајом Требиња бити оснажена угарска страна а на штету Турака. Напосљетку су Дубровчани одустали од даљег подмићивања турских званичника и повели директне преговоре са Радосавом Павловићем.¹ Мир између

---

¹ Овај сукоб између војводе Радосава Павловића и Дубровника детаљно је обрађен у историографији: P. Lvccari, *Copioso ristretto de gli annali di Ravsa, libri quattro*, Venetia 1605, 88; P. Matković, *Prilozi k trgovačko-političkoj historiji republike dubrovačke*, Rad VII (1869) 232–234; K. Jireček, *Nastojanje starijih Dubrovčana oko raširenja granice*, Slovinac, god. II, br. 4 (16. II 1879) 58–59; br. 5 (1. III 1879) 75 (= *Зборник Константина Јуречека I*, Београд 1959, 308–312); *Chronica Ragusina Junii Restii (ab origine urbis usque ad annum 1451)*, digessit S. Nodilo, Zagrabiae 1883, 234–262; А. Ивић, *Радосав Павловић, велики војвода босански*, Летопис Матице српске 246 (1907) 24–38; П. Косовић, *Жупа Конавли у историји града Дубровника*, ГНЧ XXVIII (1909) 213–239; Ѓ. Truhelka, *Konavóski rat (1430–1433)*; *Historička studija po spomenicima dubrovačke arkive*, GZM XXIX (1917) 145–211; В. Ћоровић, *Деспот Ђурађ Бранковић према Конавоском рату*, Глас СКА СХ, Други разред 62 (1923) 26–39; В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, Београд 1940, 437–445; И. Божић, *Дубровник и Турска у XIV и XV веку*, Београд 1952, 49–56; С. Ћирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, Београд 1964, 261–265; А. Babić, *Diplomatska služba*

двје зараћене стране склопљен је 25. октобра 1432, којим је утврђено стање као и прије сукоба.² Иако је споразумом ситуација на терену остала непромијењена, овај сукоб изнио је на видјело низ слабости које су потресале тадашњу босанску државу, а које су се огледале у њеној политичкој дезинтегрисаности и све већем упливу Османлија у њена унутрашња питања.

Остало је још било да се утврде детаљи око међусобних обавеза и да мировни споразум потврди босански краљ, који је у документу

---

u srednjovjekovnoj Bosni, Iz istorije srednjovjekovne Bosne, Sarajevo 1972, 160–161, 164–165; V. Foretić, *Povijest Dubrovnika do 1808*. I, Zagreb 1980, 196–200; P. Živković, *Tvrtko II Tvrtković, Bosna u prvoj polovini XV stoljeća*, Sarajevo 1981, 139–162; *ИСН* II, 232–236 (С. Ђирковић); Д. Динић Кнежевић, *Дубровник и Угарска у средњем веку*, Нови Сад 1986, 92–97; К. Јиречек, *Историја Срба* I, Београд 1990, 358–359; М. Спремић, *Десном Ђурађ Бранковић и његово доба*, Београд – Бања Лука 1999², 170–178; D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti: Sveta kruna ugarska i Sveta kruna bosanska 1387–1463*, Zagreb–Sarajevo 2006, 242–252; E. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranic Kosača*, Sarajevo 2009, 285–325; Ђ. Тошић, *Остоја Пауитровић (трагом једног контроверзног дипломате)*, Истраживања 20 (2009) 261–265; Z. Šundrica, *Otrovi u Dubrovačkoj republici*, Tajna kutija dubrovačkog arhiva II, Zagreb–Dubrovnik 2009, 166–170; B. Nilević, *Poslednji Pavlovići – Bosna sredinom XV stoljeća*, Historijska traganja 5 (2010) 16–20; V. Zovko, *Uloga poklisara u širenju teritorija Dubrovačke republike na zaleđe (krajem 14. i početkom 15. stoljeća)*, Zagreb 2012 (doktorska disertacija odbranjena na Hrvatskim studijama Sveučilišta u Zagrebu), 213–220; S. Jalimam, *Radoje Ljubišić – najznatniji trebinjski vlastelin*, Prilozi II u Sarajevu 42 (2013) 20–24; E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo – historija srednjovjekovne bosanske države*, Sarajevo 2017, 190–194; E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo (1386–1463)*, Sarajevo 2019, 293–309; E. Dedić, *Bosansko kraljevstvo i srpska despotovina (1402–1459)*, Sarajevo 2021, 105–140. Осим појединих наративних извора искоришћених у напријед наведеном Лукаревевићевом и Растићевом раду, дио документарне грађе о овом сукобу (изводи из архивске серије *Lettere e Commissioni di Levante* Vol. X (1427–1430) и XI (1430–1435)) публикован је у: J. Gelcich, L. Thallóczy, *Diplomatarium relationum Reipublicae Ragusanae cum Regno Hungariae*, Budapest 1887, 336–342, 344–375; N. Jorga, *Notes et extraits pour servir a l'histoire des croisades au XVe siècle* II, Paris 1899, 266–289, 293–297, 302–310, 314–315; L. Nakaš, D. Župarić, A. Lalić, Dž. Dautović, E. Kurtović, *Codex diplomaticus Regni Bosnae – povelje i pisma stare bosanske države*, Sarajevo 2018, 533–550, 555–558, 563–580, 584–591; E. Filipović, *Kotromanići: Stvaranje i oblikovanje dinastičkog identiteta u srednjovjekovnoj Bosni*, Sarajevo 2022, 149–168. B. и Ћ. Truhelka, *Tursko-slovenski spomenici dubrovačke arhive*, Sarajevo 1911, 4–7; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 229–231; и П. Драгичевић, *Повеља војводе Радошава Павловића Дубровчанима о продаји његовог дијела Конавала*, ГПБ 9 (2016) 37–63, са наведеном додатном литературом у вези продаје Конавала, као и остала три рада истог аутора у ГПБ 9 и ГПБ 10 који се односе на исту тему.

² Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 617–631.

који приређујемо наведен у својству основног арбитра у напријед наведеном спору, али је он то постао више стицајем околности а мање својим пресудним утицајем на ток свеукупних политичких збивања. У завршним преговорима са Радосавом Павловићем, дубровачка страна је захтијевала да, поред султана, и босански краљ посебном повельом потврди склопљени мир.³ Овај дубровачки захтјев озваничен је и у коначној верзији мировног споразума од 25. октобра 1432. године.⁴ Одмах након што је са Радосавом склопљен мир, дубровачке власти су, 28. октобра 1432, својим посланицима код босанског краља Ивану Гундулићу и Николи Ђорђићу (тј. Живку Јакетићу и Никши Тамарићу) издали детаљно упутство с циљем добијања краљевске повеље о ратификацији мировног споразума. Као што се у упутству може прочитати, дубровачка влада је својим посланицима послала концепт повеље, на основу којег је Твртко II требало да у својој канцеларији састави њену коначну верзију о потврди мира између Дубровника и Радосава Павловића.⁵ Ратификација мировног споразума се одужила, јер је

³ ...respondendi oratori voivode Radossavi Pavlovich quod pax fienda inter nos et ipsum sit et firmare debeat per dominum regem Bosne per poveglam secundum partem captam die 15. VIII proxime preteriti; ... de excusando nos ambassiatori voivode Radossavi ab illa parte quam requirunt ut ponantur in poveglia qualiter etiam nos rogamus dominum regem pro pace ista. DAD, Consilium rogatorum V, fol. 104, 105 (16. IX 1432); P. Živković, *Tvrtko II Tvrtković*, 160.

⁴ Из повеље Радосава Павловића Дубровчанима: И ѡцѣ ми више речени господињ воевода Радосавѣ и синѣ ми кнезѣ Иванишѣ ѡбѣтоваасмо кнезѣ и властелемѣ и всои ѡпкинѣ града Дѣбровника за почтенење господина нашега племенитога господина краља Тврѣтка и за тврѣтѣвѣк кнеза и властев дѣбровачѣтѣхѣ да по записѣ господина краља Тврѣтка ѡвои все потврѣди своимѣ листомѣ под висѣтѣвомѣ печатѣю шо годѣ се ѣ ѡвомен листѣ ѣдрѣжи. Из повеље Дубровчана Радосаву Павловићу: И ѡцѣ ѡнѣ намѣ ѡбѣтова и ѣстановити безѣ пореченѣа господињ воевода Радосавѣ да записѣ ко к намѣ ѣчинно ѣ данашни данѣ [25. X 1432] да прѣсветли господињ краљ Тврѣтко ѡѣде потврѣдит и ѣстановит по свѣм записѣ подѣ висѣтѣкю печатѣ. Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–I, 622, 629.

⁵ (...) *травите што брже будете могли да тај војвода Радосав пошаље своје амбасадоре код босанског краља како би се потврдила његова лијена повеља према копији коју вам шаљемо означеној са + за мир који је склопљен између њега и нас како је и обећао у својој повељи и као што се може видјети. И када кренете од споменутог војводе Радосава, након што сте пријатељским и људским ријечима од тог војводе добили потврду да ће заиста бити љубазан и послати своје амбасадоре код босанског краља како би наложили да се потпише споменута потврда мира, вратите се да се додворавате споменутом краљу. И тако ћете остати код њега да му се додворавате и улагујете све док га амбасадори војводе Радосава не наведу да потврди мир између њега и нас, који је одређен у повељи у оном облику који вам*

босански краљ стављао примједбе на послану копију повеље коју је требало да потврди. Првобитна верзија дестинатарског концепта није сачувана, а није познато ни које је све измјене тражио Твртко II. Колико се из изворне грађе да разазнати, обје стране разилазиле су се у погледу тога какав би став краљ требало да заузме у случају кршења споразума. Дубровчани су захтијевали од босанског краља да у том случају он војно интервенише против прекршиоца уговора, али је Твртко II то одбијао, тражећи да задржи право да буде арбитар у потенцијалном новом спору што, судећи по њиховим скорашњим искуствима, није било прихватљиво за Дубровчане. Преговори око формулације ове клаузуле потрајали су од краја октобра 1432. па све до почетка марта идуће године. Пронађено је компромисно рјешење, па су дубровачки посланици почетком марта јавили својој влади да је босански краљ коначно прихватио послани концепт, али уз мање измјене у тексту првобитно посланог концепта повеље, који је по налогу дубровачких власти саставио писар Никша Звијездић.⁶ Радосав Павловић је и након свега тога упућивао извјесне примједбе на рачун саме повеље, избјегавајући да сноси трошкове њене израде у висини од двадесет дуката.⁷ Коначно је и он са своје стране ратификовао споразум склопљен 25. октобра 1432. повељом коју је издао 25. марта 1433. (на **БЛАГОВИЕСТЬ**) у свом граду Борчу.⁸ Дубровачко посланство се у Босни задржало све до краја маја 1433. године, о чему, између осталог, свједочи и запис Никше Звијездића на полеђини повеље.⁹

шаљемо у копији која је означена са +. (...) Ако случајно краљ на захтјев амбасадора војводе Радосава не буде хтио потврдити тај мир у облику који вам је речен и послат, онда нас обавијестите вашиим писмом о свему што буде услједило и (...) чекајте наш одговор. DAD, Lettere e Commissioni di Levante Vol. XI, 115v–116v (28. X 1432); N. Jorga, Notes et extraits II, 308 (сумарно и у кратком изводу). Документ је сада далеко приступачнији у: L. Nakaš i dr., Codex diplomaticus Regni Bosnae, 569–576 (са факсимилом, транскрипцијом и преводом).

⁶ N. Jorga, *Notes et extraits* II, 309, 314; L. Nakaš i dr., *Codex diplomaticus Regni Bosnae*, 584–585; Ђ. Truhelka, *Konavôski rat*, 203–207; P. Živković, *Tvrtko II Tvrtković*, 160–162.

⁷ Уп. N. Jorga, *Notes et extraits* II, 314–315; L. Nakaš i dr., *Codex diplomaticus Regni Bosnae*, 589–591; P. Živković, *Tvrtko II Tvrtković*, 161–162.

⁸ Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 631–632; Ђ. Truhelka, *Konavôski rat*, 207–208.

⁹ V. Zovko, *Uloga poklisara*, 220. Уп. и: V. Zovko, *Metode i tehnike komunikacije između vlasti i poslanika u pregovorima oko proširenja dubrovačkih granica*, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 52–1 (2014) 48.

Физички опис повеље и ранија издања

По Чремошнику¹⁰, повеља је израђена на пергаменту лошијег квалитета израде, ширине 47 цм (горња ивица) и 46 цм (доња ивица), и висине 29,2 цм (лијево) и 29,4 цм (десно). Прије исписивања, пергамент је био линиран, о чему свједоче остаци повучених линија и више десетина убода шилом на правилном размаку од седам милиметара, начињених на лијевој и десној маргини будућег документа, између којих су повлачене линије. Текст је исписан црним мастилом и уставним писмом, без минускулних елемената, у двадесет редова. Значајан дио слова нагнут је удесно. Прва два реда и почетак трећег исписани су црвеним словима, при чему су слова у првом реду мајускулна, 1,8 цм висока, а у другом и на почетку трећег реда су нормалне величине. У сачуваним документима из канцеларије краља Твртка II, слично подударење у погледу оваквих естетских рјешења може се примијетити у повељи, насталој из пера писара Владића, која је издана 18. августа 1421. године.¹¹ У 18. и 19. реду неколико слова је из естетских разлога исписано црвеним словима. Потпис је такође изведен мајускулним црвеним словима, али троструко нижим (0,5 цм) од оних у првом реду. У првом реду налази се више лигатура, док их у потпису, са изузетком посљедња два слова, уопште нема. Изнад слова у првом реду налази се десетак украсних вијугавих линија, а на лијевој маргини, дуж већег дијела текста повеље, налази се издужени, црвеним мастилом једноставније стилизован, инвокациони крст.

Висина плике износи 13,5 цм (лијево) и 13 цм (десно). Кроз њу су прорезана четири четвороугаоне рупице, кроз које је провучена врпца уплетена у плетеницу од свилених влакана црвене боје, дужине 7 цм, која улази у горњи дио воштане печатне грудве, пречника 6 цм. Печатна грудва такође је слична оној на повељи од 18. августа 1421. године, али је печат другачији. Печатни мотив, пречника 4,5 цм, богато је декорисан. Централни дио печатног симбола заузима шљем окренут надесно, са спуштеним визиром, плаштом, љиљановом круном, челенком и штитом. Изнад шљема налазе се љиљанова круна и челенка у виду заобљеног букета. Плашт се налази испод круне и сужава се према крају, попут повијеног репа, а површина му је

---

¹⁰ G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka*, GZM IV–V (1949–1950) 179–181.

¹¹ П. Драгичевић, *Повеља краља Твртка II Твртковића Дубровнику којом потврђује повеље својих претходника*, ГПБ 11 (2018) 101–116.

украшена љиљанима. Испод шљема налази се надесно искошен штит, који на горњој половини садржи љиљанову круну, а на доњој унцијално готичко слово T, које представља почетно слово Твртковог имена. Са обје стране шљема налази се флорални украс у виду стилизоване вијугаве гранчице (лозице), које су спојене са штитом и плаштом. Читав печатни симбол уоквирен је са осам лукова (лобуса), који су изведени помоћу дупле линије. По један лук се налази са доње и горње стране печатног симбола и по два са његове лијеве и десне стране. Читава напријед наведена ликовна композиција уоквирана је са двије украсне концентричне кружнице, изведене помоћу тачкица између којих се налази текст исписан готичким унцијалним латиничним словима: + S(IGILLUM) TVRTCONIS DEI GRACIA REX BOSNE R.¹² Шест празних поља која се налазе између мјестâ гдје лукови додирују унутрашњу кружницу, додатно је испуњено троугластим мотивима.

На полеђини се налази више записа, међу којима је најобимнији онај писара Никше Звијездића: *Die 18. mai 1433. Poueglia de re Turtcho come confermo la paxe de la signoria de Raguxi a voiuoda Radosau Paulouich fo ambadori nobilis viris dominis Johanes J. de Gondola e ser Nicolaus de Georgio*. Испод тога налази се Никшиним рукописом исписана ријеч *extrata*, што значи да је преписана у његов *Codex Ragusinus*.¹³ Десно од тога записа ситним словима је исписана ријеч

¹² Међу историчарима постоји недоумица у погледу рашчитаног посљедњег слова печатне легенде. Алекса Ивић је задње слово протумачио као именицу „REGNI“ (*краљ краљевства Босне*). Чремошник задње слово чита као „E“ сматрајући то слово скраћеницом од латинског „et cetera“ (*краљ Босне и осталог*). Пошто се јасно распознаје унцијално слово „R“, Павао Анђелић је допустио могућност и да би то слово могло да представља скраћеницу за термин „RASCIE“ (*краљ Босне (и) Раишке*). А. Ивић, *Стари српски печати и грбови, прилог српској сфрагистици и хералдици*, Нови Сад 1910, 33, табла VIII, слика бр. 46; G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, 180–181; P. Anđelić, *Srednjovjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine*, Sarajevo 1970, 42–43. Фотографија печата налази се и у публикацијама: *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild – Bosnien und Hercegovina*, Wien 1901, 213 (L. Thallóczy); *Az Osztrák–Magyar Monarchia irasbán és képen – Bosznia és Hercegovina*, Budapest 1901, 191 (L. Thallóczy); E. Filipović, *Bosansko kraljevstvo – historija srednjovjekovne bosanske države*, 190; L. Nakaš i dr., *Codex diplomaticus Regni Bosnae*, 585–586. Уп. Б. Хекић, *Печати српских средњовековних владара између западних и византијских узора*, Београд 2021, 96 (одбрањена докторска дисертација у рукопису).

¹³ Из неког разлога, Никша Звијездић је начинио два преписа оригиналне повеље. DAD, *Privilegi* I, fol. 54r–54v, 99v–100r.

„visto“. Изнад Никшиног рукописа налази се обрнут запис бечких архивиста *N. 2 del Pach VI*, а на самом десном крају полеђине повеље запис № 245 an. 1433, који означава стару архивску сигнатуру повеље. Осим свега наведеног, графитном оловком су исписани: прецртани бројеви 1079, 1073/33 и 1073. Повеља се данас чува у Државном архиву у Дубровнику у оквиру архивске серије *Diplomata et acta* под сигнатуром „бечки број 1073“. Издање смо приредили на основу дигиталних снимака начињених током јула 2008. године.

Ранија издања: П. Карано-Тврковић, *Србски споменици*, 196–198; F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 374–376; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 512–513; L. Nakaš, D. Župarić, A. Lalić, Dž. Dautović, E. Kurtović, *Codex diplomaticus Regni Bosnae – povelje i pisma stare bosanske države*, Sarajevo 2018, 586–588 (са факсимилом и преводом); *Споменици српски, повеље – писма – натписи*, приредио Г. Комар, Требиње – Херцег Нови – Никшић 2020, 175 (без првог реда и потписа и са факсимилом).¹⁴

Љубомир Стојановић је у свом издању навео сва одступања између оригинала и Никшиних преписа.

Текст**

+ **ВѦ ИМЕ СѦ(ТЪ)ЦѦ И СИНѦ И СВЕТОГѦ Д(8)ХѦ ИМЕНЬ¹⁵. МИЛОСТЬЮ БОЖИОМЪ МИ Г(ОСПО)Д(И)Н(Ъ) ШЕФАН |2| ТЕРЪТКО ТЕРЪТКОВИТЪ КРАЉЪ СЕРЪБЛЕМЪ, БОСНИ, ПРИМОРЬЮ, ХОМЪЦИ ЗЕМЉИ И К ТОМЪ, ДАМО ВИДИТИ¹⁶ ПО СИЕМЪ НАШЕМЪ СЪТВОРЕНЪ ЛИСТЪ ВСЯКОМЪ ЧЛОВИКЪ |3| КОМЪ СЕ ПОДОБѦ како се згоди и ѡчини размирье и рать и зла вола меѣѡ почтенимъ и ѡвозможимъ градомъ Дѡбровникомъ и меѣѡ почтенимъ и ва|4|возможимъ¹⁷ мѡжемъ краљевства нашега воеводомъ Радосавомъ Павловиѣмъ¹⁸. И тои намъ много мерьско и недраго би и затои посласмо |5| почтенимъ и зможнимъ¹⁹ кнезѡ и властелемъ**

¹⁴ Факсимил повеље објављен је и у П. Ђорђић, *Историја српске ћирилице*, Београд 1990³, 403.

** Редакција издања текста и превода: Т. Суботин Голубовић

¹⁵ Миклошич: **аминь**

¹⁶ Комар: **билити**.

¹⁷ Комар: **изможнимъ**.

¹⁸ Карано-Тврковић, Миклошич и Стојановић: **Павловиѣмъ**

¹⁹ Комар: **и изможнимъ**.

дѣровачкимъ хотеѣе да би ѡчини мирь и добръ волѡ с воеводомъ Радосавомъ. А наше|6|мѡ вирьномѡ и почтеномѡ воеводи Радосавѡ такое заповидисмо да ѡчини мирь и добръ волѡ с почтеними и мѡдрими властели дѡ|7|бровачами (!). Почтени и зможни мѡжьѣ, кнезь и властеле и шпѣина дѣровачка нашѡ мѡѡ примише и нашѡ вирни и почтени и зь|8|можни воевода Радосавѡ нашѡ заповидь послѡша²⁰ и меѣѡ²¹ собомъ мирь и добръ волѡ и лѡбавь²² ѡчинише. И дасласта нашемѡ²³ госпоц|9|твѡ шби страни: почтени и мѡдри и ѡзможни²⁴ властеле дѣровачки почтене и мѡдре властеле кнеза Живька Ђакетиѣа²⁵ |10| и кнеза Никшѡ Тамариѣа а почтени и зможни мѡж кралевьства нашега воевода Радосавѡ свое властеле мѡдре и почт|11|ене кнеза Алексѡ Пацровиѣа и кнеза Бѡдисава Богавьчиѣа и намъ сповидише да сѡ за мѡбе наше примили и запов|12|иди наше слѡшали и ѡчини миѣѡ собомъ почтени мирь и добръ лѡбавь ва лито рожаства Христова .ч.ѡ.л.ѣ. ми|13|сеца вктебра на .к.ѣ. дань. И тои нашемѡ госпоцтвѡ много драго би. И ти више речени властеле²⁶ (!) наше госпоц|14|тво много молише да имъ благословимо мирь. И ми ниѡхъ милостиве и почтене мѡбе чѡвше и ниѡхъ таи мирь и лѡбавь до|15|броволно²⁷ и милостиво благословисмо по сиємъ нашемъ листѡ штвореномъ и тако имъ ѡчинисмо тверьѣѡ²⁸ шбима стра|16|нама²⁹. Тко годирь би поговорно или потворио сеи наше писанье тои ѣе бити ѡ великѡ недрагость и недгоѣаи³⁰ кралевьствѡ ми. |17| И за веѣе вированье заповидиѡхъ кралевьства ми заповидью³¹ нашемѡ дѣѣкѡ Павлѡ ѡписати таи нашѡ штворень листь |18| и запечатити нашомъ законитомъ сридномъ висѡѣкомъ печатью. А³² семѡ и³³ нашемѡ записѡ свидоци властеле кралевь|19|ства ми: воевода Петарь Клешиѣь, дворьски нашѡ Иванишѡ Биѡханиѣь и кнезь босаньски Тврьтко Боровиниѣь.

²⁰ Комар: послѡше.

²¹ Комар: меѡѡ.

²² Миклошич испустио.

²³ Карано-Твртковић испустио; Комар: нашемѡ.

²⁴ Комар: изможни.

²⁵ Комар: Ђакетиѣа.

²⁶ Карано-Твртковић, Миклошич и Стојановић: властеле

²⁷ Комар: доброволно.

²⁸ Карано-Твртковић: тверьѣѡ; Комар: тверьѣь.

²⁹ Комар: странамаь.

³⁰ Комар: недгоѣань.

³¹ Комар испустио: заповидиѡхъ кралевьства ми заповидью.

³² Комар испустио.

³³ Стојановић изоставио.

Писанъ |20| 8 нашемъ стономъ листѣ 8 Сѣтисци ва лита рожаства Христова .ч.ѣ.л.г. мисеца марьта .б. дань.

Г[ОСПО]Д[И]НЬ ШЕФАНЬ ТВРЪТКО ТВРЪТКОВИЋ³⁴ КРАЉ СЕРЪБЛЕМЪ, БОСНИ, ПРИМОРЬЮ И К ТОМЪ

Превод

+ У име Оца и Сина и Светога духа, амин. Милошћу Божијом ми, господин Штефан Твртко Твртковић, краљ Срба, Босне, Приморја, Хумске земље и осталог, овим нашим отвореним листом дајемо на знање сваком човјеку кога се то тиче да је избио рат и да су се десиле размирице и зле намјере између поштованог и моћног града Дубровника и поштованог и силног мужа краљевства нашег Радосава Павловића. То нам је било много срамотно и непријатно и због тога поручисмо поштованим и моћним кнезу и властели дубровачкој да бисмо хтјели утаначити мир и добру вољу с војводом Радосавом. А нашем вјерном и поштованом војводи Радосаву такође заповједисмо да начини мир и добру вољу са поштованом и мудром властелом дубровачком. Поштовани и моћни мужеви, кнез, властела и Општина дубровачка прихватили су наше посредовање а наш вјерни, поштовани и силни војвода Радосав је послушао нашу заповјест и међусобно утаначише мир, добру вољу и љубав. И послаше обје стране к нашем господству [изасланике]: поштована, мудра и моћна властела дубровачка – поштоване и мудре властелине кнеза Живка Јакетића и кнеза Никшу Тамарића – а, поштовани и силни муж краљевства нашег војвода Радосав – своје мудре и поштоване властелине, кнеза Алексу Паштровића и кнеза Будисава Богавчића, који нам приповједише да су наше посредовање прихватили и заповјести наше послушали и да су међу собом утаначили часни мир и добру љубав 1432. године од Христова рођења на 25. дан мјесеца октобра. И то нашем господству би много драго. И ти напријед поменути властелини много молише наше господство да им благословимо мир. И ми, чувши њихове милосрдне и часне молбе, тај њихов мир и љубав добростиво и милосрдно благословисмо овим нашим отвореним листом и на тај начин им га објема странама учинисмо постојаним. Ко год би опозвао или прекршио ово наше записано, то би створило велики гњев и тугу краљевству ми. И ради веће поузданости заповједих наредбом

---

³⁴ Миклошич: Твртковић

xxiii die...
ВНИШЩИНСНИСВЛАДИМНИНЮВНШ

Handwritten text in Church Slavonic script, likely a liturgical or historical document. The text is written in dark ink on aged, stained parchment. The title is written in larger, red letters. The main body of text is in black ink. There are some purple stains on the left side of the page. At the bottom center, there is a circular stamp.

краљевства ми нашем дијаку Павлу да запише тај наш отворени лист и да га запечати нашим законитим средњим висећим печатом. А свему овоме и нашем запису су свједоци властелини краљевства ми: војвода Петар Клешић, дворски наш Иваниш Биоханић и кнез босански Твртко Боровинић. Писано у нашем стонем мјесту у Сутјесци 1433. године од Христова рођења на други дан мјесеца марта.

ГОСПОДИН ШТЕФАН ТВРТКО ТВРТКОВИЋ, КРАЉ СРБИМА,
БОСНЕ, ПРИМОРЈА И ОСТАЛОГ

Дипломатичке особености

Повеља садржи симболичку и вербалну инвокацију, интитулацију уз присуство девоционе формуле, промулгацију, веома опширну експозицију (више од половине текста повеље), кратку диспозицију, свјетовну санкцију, биљешку о записивању (конскрипцију), короборацију, помен свједока, датум и потпис. Са дипломатичког становишта најинтересантнија је интитулација, тј. у оквиру ње помен владарског имена у облику који се овдје први пут среће: „Штефан“. Судаћи по сачуваним документима, овакав облик владарског имена јавља се у интитулацијама докумената владарске канцеларије до краја владавине краља Твртка II, али и у канцеларијама наредних босанских владара.³⁵ Од осталих дипломатичких елемената изостао је конкретан

³⁵ Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 514, 519; I–2, 115–121, 162–167. Непознато је одакле је овај облик имена преузет и на који начин се усталио у босанској владарској канцеларији. Сима Ћирковић је сматрао да је овај облик имена однекуд „смагран за бирану и свечану форму која више одговара краљевској титули“. С. Ћирковић, *Сугуби венац; Прилог историји краљевства у Босни*, Работници, војници, духовници, Београд 1997, 290. Штефан је „учени облик“ имена Стефан, који је уобичајенији код католика кајжавског језичког подручја које је у прошлости, прије XVI вијека и великих миграција изазваних османским освајањима, било далеко распрострањеније. Није без основа тумачење да је ова варијанта имена (замјена гласа „с“ са „ш“) могла да настане под утицајем мађарског језика али су могући и остали језички утицаји (у Црној Гори и Херцеговини чест је облик Шћепан). Облик Штефан забиљежен је у документима и на острву Крку 1375. године. Судаћи по сачуваним документима из босанске владарске канцеларије, овакав облик имена Стефан, тј. једна од његових варијанти, први пут је забиљежена за вријеме владавине краљице Јелене Грубе (**кралџ Ципанџ Дабиши**) 1397. године. Осим наведених примјера (**Штефанџ** и **Шипанџ**), забиљежена је и варијанта **Шифанџ** (1451). Старији приређивачи повеље краља Стефана Томаша синовима Иваниша Драгишића од 22. августа 1446. прочитали су почетни дио краљевог потписа као **Шепанџ** али се на факсимилу у потпису јасно уочава слово „Ф“. Разне варијанте имена Стефан у нашој

помен инскрипције, али је повеља написана у форми прогласа, па би се у наведеном случају можда могло говорити и о инскрипцији општег типа. Од осталих дипломатичких особености требало би поменути и јединствен облик конскрипције, који се у овом облику једини пут наводи у сачуваним документима из босанске владарске канцеларије (*заповидиѡхъ кралевѡства ми заповидью нашеѡѡ дитѡкѡ Павла ѡписати*).³⁶ Већ је напријед речено да је повеља начињена на основу дестинатарског концепта у коме је, највјероватније, само преформулисана санкција. Узимајући у обзир слабост централне власти и околности у којима је повеља настала, очекиван је помен знатно ублажене (неодређене) верзије свјетовне санкције. Потпис је изведен помоћу свечаних, црвених мајускулних слова и у облику је скраћене интитулације (без навођења девоције и помена Хумске земље).

Просопографски подаци

У претходним бројевима *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњене личности: **Радосав Павловић** (ГПБ 3, 144, 151), **Никша Тамарић (Журговић)** (ГПБ 2, 141 и ГПБ 12, 76), **Алекса Паштровић** (ГПБ 6, 73–74), **Будисав Богавчић** (ГПБ 9, 60), **Петар Клешић** (ГПБ 11, 114) и **Твртко (Тврдисав) Боровинић** (ГПБ 4, 145).

дипломатичкој грађи могле би да укажу на евентуално поријекло писара, али и на остале културолошке утицаје из околних земаља. F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 440, 450; М. Пуцић, *Споменици српски* II, 40; Ђ. Šurmin, *Hrvatski spomenici* I, Zagreb 1898, 87–88; *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika JAZU XVII*, Zagreb 1959–1962, 770; P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* III (poni–Ž), Zagreb 1973, 333; Ђ. Даничић, *Рјечник из књижевних старина српских* 3, Београд 1975², 491; А. Фостиков, *Четири писма краљице Јелене дубровачкој општини о босанским дохоцима*, ССА 5 (2006) 190–193; А. Čilaš Šimpraga, *Odakle su Štef, Stjepan, Stipan i Stevo?*, *Hrvatski jezik* II–4 (2015) 16–23; С. Рудић, *Повеља краља Стефана Томаша Доротеји Благајској*, ГПБ 8 (2015) 61, нап. 12; Исти, *Повеља краља Стефана Томаша синовима Иваниша Драгишића*, ГПБ 12 (2019) 85–87. Писмо Дубровачке општине госпођи Јевгенији и кнезу Стефану Лазаревићу из новембра 1396. адресовано је на „кнеза Штефана“. Међутим, посриједи је Пуцићева грешка у издању, јер је у оригиналу јано видљиво слово „С“. Уп. DAD, *Lettere e Commissioni di Levante*, Vol. I, fol. 6v са М. Пуцић, *Споменици српски* I, 7.

³⁶ Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије у средњовековној Босни*, Београд 2014 (докторска дисертација у рукопису одбрањена на Филозофском факултету у Београду), 354, 486–487.

Живко Јакетић, 9 (ред у изворнику) – У питању је дубровачки властелин Иван Гундулић (Johannes de Gondola, 1373–1442). Син је кнеза Јакова Гундулића, па одатле и његов патронимик Јакетић. Године 1398. био је службеник ковнице новца, 1408. цариник, 1409. надзирао је солане и продају соли, 1427. и 1432. био је општински адвокат, а 1431. судија. Од 1418. до 1441. у девет наврата је вршио службу дубровачког ректора (новембар 1418. и 1439, јун 1425, јул 1427. и 1435, август 1431. и 1434, октобар 1437. и децембар 1441). Често је слан у различите дипломатске мисије, гдје је стекао репутацију искусног дипломате. Био је посланик на дворовима краља Жигмунда Луксембуршког (1412–1413), Стефана Остоје (1415), Стефана Твртка II (1421, 1423, 1431, 1432, 1433), српског деспота Ђурђа Бранковића (1428, 1435) и Алберта II Хабсбуршког (1437–1438). Године 1415, док је био у својству посланика на двору краља Остоје, лично је свједочио убиству кнеза Павла Раденовића, коме су људи Сандаља Хранића одрубали главу. Тада се Павлов син Петар спасио бијегом у Иванову кућу. Као искусан дипломата изабран је да у име дубровачких органа власти и свих грађана лично зажели добродошлицу великом војводи Сандаљу Хранићу Косачи приликом његове посјете Дубровнику 1426. године.

Извори: J. Gelcich, L. Thallóczy, *Diplomatarium*, 212, 217; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 217, 528, 611, 619, 628; I–2, 12; *Дубровачка акта и повеље* I–1, сабрао и објавио Ј. Радонић, Београд 1934, 217–220, 402–415; М. Динић, *Из дубровачког архива* III, Београд 1967, 196; Ђ. Тошић, *Писмо дубровачког посланика Ивана Гундулића о смрти кнеза Павла Раденовића*, Земља Павловића – средњи вијек и период турске владавине, Бања Лука – Српско Сарајево 2003, 357–366 (транскрипција, коментари и факсимил документа); *Дубровачко Мало веће о Србији (1415–1460)*, сабрао и приредио А. Веселиновић, Београд 1997, по регистру; *Odluke dubrovačkih vijeća 1395–1397*, priredila N. Lonza, Zagreb–Dubrovnik 2011, по регистру; L. Nakaš i dr., *Codex diplomaticus Regni Bosnae*, 355–359 (транскрипција, превод и факсимил).

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат у XIV веку*, Београд 1960, 13, 225; N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika* 5, Zagreb–Dubrovnik 2014, 126–127; Isti, *Vlastela grada Dubrovnika* 6, Zagreb–Dubrovnik 2015, 335; V. Zovko, *Uloga poklisara*, 213–220; V. Šoštarić, *Dubrovački poklisari: u potrazi za novim teritorijama*, Zadar 2021, 42, 70–71.

Павле, дијак, 17 – Писар краља Твртка II који је, колико је познато, саставио само ову повељу чије издање приређујемо. Није потпуно поуздано да је у питању истоимени писар и гласник краља Стефана Томаша у Јајцу 1445. године (*Paulo de Jayce, cancellario et oratori serenissimi domini regis Bossine*).

Извори: S. Ljubić, *Listine* IX, 215.

Литература: G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, 179–181; A. Babić, *Diplomatska služba*, 140; T. Anđelić, *Dijaci u srednjovjekovnoj Bosni i Huti*, Tribunia VII (1983) 88; П. Ђорђевић, *Историја српске ћирилице*, Београд 1990³, 142, 155; D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 294; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 124.

Иваниш Биоханић (Бјелханић), 19 – Припадник властеоског рода из Горње Босне. Обављао је функцију дворског кнеза на двору краља Твртка II 1433. године. Чланови ове породице често се наводе као свједоци у повељама босанских владара.

Литература: П. Анђелић, *Varones regni u државно вијеће средњовјековне Босне*, Прилози ИИ у Сарајеву 11–12 (1975–1976) 38; С. Рудић, *Босанска властела у XV веку*, Београд 2021, 49–50.

Топографски подаци

У једном од претходних бројева *Грађе о прошлости Босне* већ је обрађен топоним **Сутјеска (Сутиска)** (ГПБ 6, 100).

Pavle Dragičević

Université de Banja Luka

Faculté de Philosophie

Programme d'étude de l'histoire

**CHARTRE DE TVRTKO II TVRTKOVIĆ PAR LAQUELLE IL
CONFIRME LA PAIX ENTRE LES RAGUSAINS ET RADOSAV
PAVLOVIĆ**

Sutjeska, le 2 mars 1433

Résumé

Dans le travail est analysée la charte du 2 mars 1433 par laquelle le roi Tvrtko IIème a confirmé la paix conclue entre les Ragusains et le noble bosniaque Radosav Pavlović. La guerre était déclenchée par Radosav Pavlović dans le but de récupérer les Konavli qu'il avait vendus aux Ragusains à la fin de l'année 1426. Bien que les deux parties aient subi des dommages matériels importants, la guerre n'est pas restée dans les mémoires pour des grandes actions militaires, mais pour des activités diplomatiques visant à l'élimination mutuelle de l'adversaire, pour quel raison un conflit local a pris les éléments d'une crise politique plus large. La guerre a pris fin par l'accord de paix susmentionné, qui a établi la situation telle qu'elle était avant la guerre. Le conflit a mis en lumière une série de faiblesses qui ont ébranlé l'État bosniaque de cette époque, qui se sont reflétées dans sa désintégration politique et l'influence croissante des Ottomans dans ses affaires intérieures. Ce travail présente le texte de la charte en ancien serbe et la traduction en serbe moderne.

Mots-clés: Bosnie, Dubrovnik, Konavli, Tvrtko IIème, Radosav Pavlović, XVème siècle, charte, diplomatique